

Daniela Brádlarová, Nová věda v novém státě – Emancipace československé vědy v rámci ČSNRB s přihlédnutím k historické slavistice

Resumé

Československá národní rada badatelská byla významnou a specifickou vědeckou institucí. Úzce souvisela s úsilím československé vědy o začlenění do mezinárodního rámce a s emancipací vůči čs. vědcům německé národnosti. ČSNRB byla do značné míry postulována jako „výstavní okno“ republiky, které mělo světu ukázat, že československá věda je konkurence schopná i v mezinárodním měřítku. ČSNRB měla dvě základní funkce. Jednak vyvíjela svou vlastní vědeckou činnost prostřednictvím jednotlivých odborů a komitétů, ale především zprostředkovávala zahraniční styky pro jednotlivce a vědecké instituce. Její členové byli aktivními a iniciativními účastníky mezinárodních projektů, přestože realizace se dočkalo jen minimum. Činnost ČSNRB byla výrazně narušena v době okupace, přesto fungovala po celou dobu války a poskytovala řadě vědců finanční podpory. Její činnost byla ukončena v rámci celkové reorganizace československé vědy v roce 1952/1953. I když československé mezinárodní vědecké styky probíhaly také autonomně mimo rámec ČSNRB, její význam pro vědu je nezpochybnitelný. Rada poskytla fungující rámec pro začlenění čs. vědy do světového, ale zejména evropského kontextu a v rámci CIR/CIUS patřila k aktivním a efektivně fungujícím členům.

Summary: Czech National Research Council – New science in a new state

The Czechoslovak National Research Council was an eminent special-purpose scientific institution. It was closely associated with the efforts of Czechoslovak science to be included within the international framework and with emancipation in regard to Czechoslovak scientists of German nationality. The CSNRC was to a large extent conceived as the Republic's "showcase" to show the world that Czechoslovak science was competitive at an international level. The CSNRC had two basic functions. On the one hand it performed its own scientific activity via individual departments and committees, but above all it mediated international contacts for individuals and scientific institutions. Its members were active, enterprising participants in international projects, although only a few lived to see their implementation. CSNRC activities were disrupted to a large extent during the Occupation, even though it carried on operating throughout the war, providing financial support to a number of scientists. Its

activities came to an end as part of the overall reorganization of Czechoslovak science in 1952/1953. Even though Czechoslovak international scientific relations operated autonomously outside the CSNRC, its importance for science cannot be in any doubt. The Council provided an operating framework for Czechoslovak science to be included within the global and in particular the European context, and it was one of the active and efficiently operating members of CIR/CIUS.

Translated by Melvyn Clarke

Zdeněk Nešpor, Československá sociologická společnost při ČSAV jako institucionální báze obnoveného oboru

Resumé

V polovině šedesátých let 20. století došlo k organizační a institucionální obnově české, respektive československé sociologie, mocensky likvidované po nástupu komunistického režimu. Vedle akademických ústavů, vysokoškolských kateder a periodik byla založena rovněž Československá sociologická společnost při ČSAV. Článek popisuje cestu ke zřízení této společnosti v letech 1962–64, tedy ještě před oficiální obnovou sociologie, a diskutuje důvody, které k tomuto kroku vedly. Sleduje rovněž první roky fungování samotné společnosti, související se společenskými a politickými změnami druhé poloviny šedesátých let. Československá sociologická společnost měla převzít některé řídicí a kontrolní pravomoci Vědeckého kolegia filosofie a sociologie ČSAV, k tomu však došlo jen částečně a nakrátko. Nastupující tzv. normalizace tyto demokratizační tendence rychle ukončila, společnost se musela potýkat i s dalšími vnitřními a vnějšími problémy. Její fungování v krátkém období relativní akademické svobody lze přitom analyticky srovnávat s dřívějšími (meziválečnými a krátce poválečnými) sociologickými vědeckými společnostmi a/nebo s dalšími podobnými organizacemi ve zkoumané epoše; první typ komparace je v článku proveden, k druhému text přímo vyzývá, až budou provedeny nezbytné základní výzkumy.

Summary: The Czechoslovak Sociological Society within the Czechoslovak Academy of Sciences – an institutional base for a renewed discipline

The mid-1960s saw the organization and institutional revival of Czech (Czechoslovak) sociology, which had been liquidated by the Communist regime when it came to power. Apart from academic institutes, university departments and periodicals, a new Czechoslovak

Sociological Society was established at the Czechoslovak Academy of Sciences. This article describes the path taken towards the establishment of this society during 1962–64, i.e. before sociology was officially revived, and it discusses the reasons behind this step. It also examines the first years in which the society itself operated against the backdrop of the social and political changes during the latter half of the 1960s. The Czechoslovak Sociological Society was meant to take over some of the management and controlling powers from the Czechoslovak Academy of Sciences Scholarly Collegium of Philosophy and Sociology, but this only happened to a certain extent and for a short time. The arrival of “normalization“ quickly put an end to these democratizing trends, and the Society also had to deal with other internal and external issues. Its operations during the brief period of relative academic freedom can be analytically compared with the earlier (interwar and for a short time postwar) sociological research societies and/or with similar organizations in the period under review; the first type of comparison is made in this article, while the text appeals for the second type to be made once the necessary basic research has been performed.

Translated by Melvyn Clarke

Tomáš Gecko, Československá vědecká diplomacie v Japonsku na pozadí transferu technologií: koncepty, strategie a aktéři (1957–1968)

Resumé

Prostřednictvím analýzy základních koncepcí a stěžejních aktéru československé vědecké diplomacie v Japonsku případová studie nastiňuje, jak se tato ostrovní země v šedesátých letech 20. století vyprofilovala coby silný prvek československých modernizačních strategií, nikoliv nepodobných západním koncepcím výlučnosti japonského národa (nihondžinron). Pozornost se zaměřuje jednak na formování diskurzu japonského „ekonomického zázraku“ v československém mediálním poli prostřednictvím několika monumentálních společenských událostí (japonská výprava Hanzelky a Zikmunda, tokijské olympijské hry, pražská výstava Japanex 68 a Expo 70 v Ósace), jednak na vzájemné průniky mediálního a akademického pole, které přispěly ke snahám o intenzifikaci transferu technologií z Japonska do Československa. Důsledkem tohoto vývoje bylo pozvolné oslabení akademické disciplíny japanologie v československé sociální struktuře. Oboru sice náležela strategická úloha ve vedení transkulturního dialogu a vytváření institucionální infrastruktury pro transfer technologií, avšak

za cenu preference přírodních a technických věd při udělování stipendií do Japonska, které byly nesmírně důležité pro dosažení špičkové japanologické erudice.

Summary: Czechoslovak scientific diplomacy in Japan in the context of technology transfer: concepts, strategies and actors (1957–1968)

Based on an analysis of the basic concepts and key actors in Czechoslovak scientific diplomacy in Japan, this case study outlines how this island nation shaped up in the 1960s as a substantial component of Czechoslovak modernizing strategies, not dissimilar to Western conceptions of the exclusivity of the Japanese nation (Nihonjinron). Attention is focused both on the creation of the discourse behind the Japanese "economic miracle" in the Czechoslovak media thanks to several landmark social events (Hanzelka and Zikmund's Japanese expedition, the Tokyo Olympic Games, the Japanex 68 exhibition in Prague and Expo 70 in Osaka), as well as to the interaction of the media and academic spheres, which aided efforts to intensify technology transfers from Japan to Czechoslovakia. This development resulted in a slow weakening of the academic discipline of Japanology in the Czechoslovak social structure. Although this field held a strategic role in the management of transcultural dialogue and in the creation of the institutional infrastructure for the transfer of technology, this was at the price of a preference for the natural and technical sciences when grants for Japan were being awarded, as these were of huge importance in achieving maximum proficiency in Japanology.

Translated by Melvyn Clarke

Helena Kokešová, Tomáš Garrigue Masaryk a ortoped Adolf Lorenz

Resumé

V článku jsou zachyceny kontakty T. G. Masaryka (1850–1937) a rakouského ortopeda Adolfa Lorenze (1854–1946). Oba muži studovali na vídeňské univerzitě, v hlavním městě mocnářství se na přelomu 70. a 80. let 19. století krátce setkali. Lorenz, tehdy ještě student medicíny, pracoval jako demonstrátor v anatomickém ústavu profesora Karla Langra. Tehdy si u něj neznámý muž objednal soukromý kurs anatomie, na který přišel se svým přítelem. Lorenz po letech poznal v neznámém mladíkovi s nezapamatovatelným jménem T. G. Masaryka – v té době prezidenta nově vzniklé Československé republiky. Jejich dávné setkání popsal ve fejetonu *Der schlechte Anatom* uveřejněného ve vídeňské *Neue freie Presse* 4. února 1919. Výstřížek fejetonu Lorenz přiložil k dopisu T. G. Masarykovi, který napsal následujícího dne a

zaslal ho do Prahy. Tím začala občasná korespondence obou mužů doplňovaná příležitostnými články Adolfa Lorenze ve vídeňském tisku a také zprávami vyřizovanými společnou známou Annou Černou, která byla od roku 1919 zaměstnankyní lánského zámku. Příspěvek zaznamenává nejen Lorenzovy příležitostné novinové články a vzpomínky, ale vychází i z dopisů, které jsou uloženy v Masarykově archivu. Dopisy nejsou veřejnosti známé, nebyly nikdy publikovány a nebylo z nich dosud ani citováno. Výjimkou je pouze nepřesně citovaná odpověď T. G. Masaryka z 14. února 1919 na první Lorenzův dopis a fejeton. Na závěr příspěvku je proto uveřejněna komentovaná edice tří dopisů Adolfa Lorenze T. G. Masarykovi z let 1919–1920 a rukopisného konceptu Masarykovy odpovědi na první Lorenzův dopis.

Summary: Tomáš Garrigue Masaryk and orthopedist Adolf Lorenz

This article records the liaison between T. G. Masaryk (1850–1937) and Austrian orthopedist Adolf Lorenz (1854–1946). These two men were studying at the University of Vienna in the imperial capital, and they met briefly in the late 1870s and the early 1880s. Lorenz, who at the time was still a medical student, was working as a demonstrator at Professor Karel Langr's Anatomical Institute, where at the time a stranger arranged a private anatomy course, which he came along to with his friend. Years later, Lorenz recognized the unknown youth with the unforgettable name T. G. Masaryk, who was at the time the President of the newly formed Czechoslovak Republic. In a feuilleton *Der schlechte Anatom* published in the Viennese *Neue Freie Presse* on 4th February 1919 he described their meeting many years before. Lorenz enclosed a cutting of the feuilleton in a letter to Masaryk, which he wrote the following day and sent to Prague, thus starting an occasional correspondence between the two men that was supplemented by Adolf Lorenz's occasional articles in the Viennese press, as well as by news collected by their mutual acquaintance Anna Černá, who was a staff member at Lány Chateau from 1919. This article not only presents Lorenz's occasional newspaper articles and memoirs, but it is also based on letters that are housed at the Masaryk Archive. The public is not familiar with these letters, as they have never yet been published or even cited, the only exception being an imprecisely quoted response from Masaryk dated 14th February 1919 to Lorenz's first letter and feuilleton. Hence an annotated edition of three letters from Adolf Lorenz to T. G. Masaryk dated 1919–1920 comes at the end of the article, along with the manuscript draft of Masaryk's answer to Lorenz's first letter.

Translated by Melvyn Clarke